14333/00.04.00/2023

Konsernihallinto

23.10.2023

Lausunto, Pohjois-Savon hyvinvointialue. Sosiaali- ja terveysvaliokunta HE 41/2023

1) Palvelutarpeeseen perustuvaan rahoitukseen siirtyminen

Pohjois-Savon hyvinvointialue kannattaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen näkemystä palvelutarpeeseen perustuvan rahoituksen lisäämisestä ja asukasperusteisesta rahoitusosuudesta luopumisesta. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksessa (työpaperissa 25 / 2022) esitetään asukasperusteisesta rahoituksesta luopumista.

Velvoittavan lainsäädännön ja mitoitusten kiristäminen, esimerkiksi kelpoisuusehtoja tiukentamalla, luo regulaation, palveluiden järjestämisen ja rahoituksen merkittävän epäsuhdan. Lisäksi hyvinvointialueindeksi ei vastaa todellista kustannuspainetta muun muassa palkkakustannusten ja ostopalvelujen osalta ja tältäkin osin alijäämien kattamisvelvollisuuden uudelleen tarkastelu olisi perusteltua. Hyvinvointialueindeksin korjaaminen todellista kustannuskehitystä vastaavaksi olisi vaikutuksiltaan erittäin merkittävä tekijä hyvinvointialueiden pääsemiseksi kestävälle rahoituspohjan vahvistamiselle.

Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2024-2027 (s. 63) todetaan, että ”valtiolla voidaan katsoa olevan viimekätinen implisiittinen vastuu hyvinvointialueiden palveluiden turvaamisesta ja tämän seurauksena myös hyvinvointialueiden rahoituksesta lainsäädännössä asetetuin periaattein.” Lisäksi sosiaali - ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelurakenteen tukemiseen tarkoitettujen määrärahojen vähentäminen ei ole perusteltua, koska hyvinvointialueiden palvelurakenteiden muutos on vielä pahasti kesken. Alimitoitettu ja todellista kustannuskehitystä vastaamaton rahoitus on ristiriidassa valtion vastuun, palveluiden turvaamisen, rahoituksen ja lainsäädännössä asetetuin periaatteiden näkökulmasta.

Hyvinvointialueiden mahdollisuudet talouden sopeuttamiseen ovat niiden ensimmäisenä toimintavuonna rajoitetummat kuin myöhempinä vuosina. (s.58). Pohjois-Savon hyvinvointialue on samaa mieltä, että sopeuttaminen on ollut hankalaa ensimmäisenä toimintavuonna.

Hyvinvointialueiden toiminta on vasta alkuvaiheessa, ja ensimmäisen vuoden taloustietoihin liittyy paljon epävarmuutta. Käytettävissä ovat kahden vuosineljänneksenraportit ja alueiden tilinpäätösennusteet, mutta tämä tietopohja ei riitä aluekohtaiseen rahoituksen riittävyyden arviointiin.
(s. 65). Pohjois-Savon hyvinvointialue on samaa mieltä, että taloustietoihin liittyy paljon epävarmuutta eikä tietopohja riitä aluekohtaisen rahoituksen riittävyyden arviointiin. Luotettavan tietopohjan varmistamiseen tarvitaan ainakin yksi tilinpäätös.

YTA-tasoisiin tietojärjestelmä konsolidointeihin/hankintoihin tulisi osoittaa erillisrahoitus ohi asukas/palvelutarpeeseen perustuvan yleisrahoituksen lisäksi, jos tietojärjestelmiä halutaan oikeasti tulevaisuudessa edistää.

Pelastustoimen laskennallisessa rahoituksessa on valtakunnallisesti selkeä rahoitusvaje. Rahoitusvaje johtuu muun muassa kasvukeskusten toimintavalmiuden parantamisvaatimuksista ja laajasti pelastustoimessa käytössä olleen varallaolojärjestelmän poistumisesta. Rahoitusvaje todettiin noin 80 miljoonan euron suuruiseksi jo vuonna 2020 ja se on edelleen selkeästi kasvanut. Pelastustoimen rahoitus ei tunnista sinänsä kannatettavia pelastustoimen yhteistyöalueittain koottavia tehtäviä eikä lisätehtäviä. Lisäksi toimialan kustannuksiin aiemmin osallistuneiden Öljysuojarahaston ja Palosuojelurahaston avustuslinjamuutokset aiheuttavat huomattavat rahoitusvajeen.

Tunnistetut rahoitusvajeet tulisi täyttää mahdollisimman nopeasti lakisääteisten palveluiden turvaamiseksi. Hallitus näkee pelastustoimen ja hätäkeskuksen keskeisinä sisäisen turvallisuuden palveluina, joilla on tärkeä rooli myös vakavissa normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Nykyinen rahoitusvaje ei varmista pelastustoimen palvelutason ylläpitämistä eikä toimintavalmiusaikavaatimusten mukaisen avun saamista hädän hetkellä.

Orpon hallitusohjelman mukaan valtio sitoutuu takaamaan kansalaisille heidän tarvitsemansa sosiaali-, terveys- ja pelastustoimen palvelut ja varmistamaan julkisen palvelulupauksen toteutumisen kaikkialla maassa. Lisäksi hallitus varmistaa, että Suomessa saa apua hädän hetkellä. Laadukkaat pelastustoimen palvelut turvataan koko maassa. Hallitus myös selvittää ja toteuttaa tarvittavat toimet pelastajapulan korjaamiseksi.

Henkilöstön saatavuus:

Suomessa on jo tällä hetkellä vakava pelastajapula. Esimerkiksi Pohjois-Savon alueella on lähes 50 pelastajan vaje. Virkoja on jouduttu täyttämään määräaikaisesti epäpätevillä henkilöillä. Pula osaavasta henkilöstöstä heikentää palvelutasoa ja tilanne pahenee lähivuosina, ellei pelastajakoulutettavien määrää kaksinkertaisteta. Valtakunnallisesti uusia pelastajan virkoja on avautumassa lähivuosina noin tuhat. Pelastajien lisäykseen vaikuttaa varallaolojärjestelmän muutokset ja toimintavalmiuden parantaminen kasvukeskuksissa. Lisäksi vuoteen 2030 mennessä toimialalta eläköityy noin 1 500 pelastajaa. Hallitus on luvannut selvittää ja toteuttaa tarvittavat toimet pelastajapulan korjaamiseksi. Koulutettavien määrän kaksinkertaistaminen on tarpeen aloittaa vuoden 2024 aikana ja jatkaa nykytiedon perusteella ainakin vuoteen 2023 saakka.

Esityksen mukaisesti Y 39, lähihoitajien koulutuksen ja oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvausten uudistamisen kokeilun lisäksi on erityisen tärkeää huomioida myös muiden koulutuskorvausten uudistaminen. Hyvinvointialueiden toiminnallisten uudistusten ja työnjakomallien toteuttaminen edellyttää myös urapolkumallien mahdollistamisen uudistuvien koulutusrakenteiden, mutta myös työelämän urapolkuja tukevien rakenteiden vahvistamisen ja uudistamisen. Esimerkkinä hoitotyön kliinisten asiantuntijarakenteiden uudistaminen ja vahvistaminen tukemaan sote- ja pelastusalan toiminnallisia uudistuksia, henkilöstön riittävyyttä ja saatavuutta sekä alan maineen ja vetovoiman vahvistamista.

2) Yhteistyöalueen (YTA) väestömäärän huomiointi yliopistosairaalalisässä.

Pohjois-Savon hyvinvointialue pitää ns. yliopistosairaalalisää erittäin tärkeänä, jotta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut voidaan turvata koko Itä- ja Keski-Suomen yhteistyöalueella. Yliopistosairaalalisä on välttämätön huippuosaamisen säilyttämiseksi sekä varautumisen ja TKKI-toiminnan vahvistamiseksi.

Yliopistosairaalalisään suunnittelut rahoitusperusteet eivät kuitenkaan kohtele Itä- ja Keski-Suomea tasa-arvoisesti muun maan kanssa vaan johtaa suureen kompensaatioon väestörikkaille alueille. Pohjois-Savon hyvinvointialueen mielestä yliopistosairaalalisän tulisi perustua koko yhteistyöalueen väestömäärään. Tämän kaltainen rahoitusmalli tukisi myös yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden strategisen kumppanuuden vahvistumista.

Kuopiossa 23.10.2023

Marko Korhonen
Hyvinvointialuejohtaja, YTT

Pohjois-Savon hyvinvointialue
Puijonlaaksontie 2, PL 1711
70211 Kuopio
marko.korhonen@pshyvinvointialue.fi
Puh: 044 717 4111